

2. Карамушка Л.М. Психологія управління: Навч. Посібник для вузів. К.: Міленіум, 2003 – 421с.
3. Москаленко В.В. М 82 Психологія соціального впливу. Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 448 с.
4. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 568 с.
5. Психологія праці та управління. Збірник наукових праць VI Міжнародної науково-практичної конференції / Відп. ред. О.В. Киричук; упорядники: О.В.Киричук, В.Ф.Колесникова, І.І.Шелест, Л.І.Матвієнко, О.П.Смирнова, Я.Ц.Зелінська. – Ч. 2. – К. : ІПК ДСЗУ, 2009. – 202 с.
6. Чирикова А.Е. Личностные предпосылки успешности деятельности российских предпринимателей // Психологический журнал. – 1999. - № 3 с. 81 – 92.

Шестаковський М. М.

Чернігівська область, с. Степанівка

МІСЦЕ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ МНВК У ПІДГОТОВЦІ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ ДО ІНТЕГРАЦІЇ У СОЦІУМ

Статтю присвячено висвітленню створеної і практично діючої моделі підготовки молодого людини до успішної інтеграції у суспільство, що реалізується на базі Степанівського міжшкільного навчально-виробничого комбінату Чернігівської області.

Ключові слова: міжшкільний навчально-виробничі комбінат (МНВК), підготовка молодого людини, інтеграція у суспільство.

Постановка проблеми. Для будь-якої економічно розвиненої країни, на сьогодні, пріоритетного значення набуває питання якісної підготовки молоді до самостійного повноцінного життя у сучасному соціумі, де діють закони жорсткої конкуренції, бізнесу та упроваджуються складні соціально-політичні технології. Адже йдеться про культурний, професійний та духовний потенціал молодого покоління якому довіряють майбутнє. Ряд європейських держав намагаються створити досконалу систему професійної освіти, яка б забезпечувала економіку кваліфікованими фахівцями і одночасно створювала умови для перманентного розвитку життєвої компетентності особистості. При чому, одним з важливих елементів такої системи є служби, які здійснюють психологічну та інформаційну підтримку процесу розвитку особистості

дитини, починаючи з етапу ототожнення себе з іншими членами суспільства, протиставлення свого “Я” іншим, прогнозування власної соціальної позиції у майбутньому та вибору майбутньої професії, як початкового шабля майбутньої професійної кар’єри.

Такі зміни торкнулися і України. Новий період у житті нашої держави ознаменувався динамічним розвитком економіки, всеосяжними глобалізаційними процесами, що призвели до глибокої трансформації суспільства на різних рівнях, інформаційно-комунікаційної революції, бурхливих змін у політичному і культурному житті. З появою нових закордонних інвесторів, уведенням міжнародних стандартів праці та інтеграційних процесів, докорінно змінились також структура та сутність ринку праці, котрий теж набуває рис глобального. За таких умов істотно підвищуються вимоги до особистості сучасного професіонала, який, окрім фахової підготовки, повинен володіти навичками командної роботи, бути спроможним генерувати нові продуктивні ідеї, швидко приймати незалежні рішення, творчо мислити, проявляти ініціативність, навички аналізу і прогнозування, уникати стресових ситуацій та вміти справлятися з ними, бути спроможним до вибору альтернатив, що пропонує ринок праці.

Усі перелічені фактори значною мірою вплинули на модернізацію української освіти, надання їй конкретної професійної спрямованості у старшій школі. Сучасна школа має забезпечити передусім виховання такої важливої на сьогодні риси молодого людини, як професійний універсалізм – здатність швидко адаптуватися до нових вимог ринку праці, ефективно змінювати сфери і способи діяльності. Реалізації вищезазначеної мети сучасної освіти активно сприяє впровадження профільного навчання у старшій школі, допрофільна підготовка та підвищення ролі професійної орієнтації молоді. Саме ці заходи в комплексі дають можливість створити цілісну та дієву модель успішної інтеграції молодого людини у сучасний соціум.

Аналіз останніх досліджень. Вивчаючи стан впровадження і результативність профільного навчання, не можна оминати увагою наступні проблемні моменти:

1. Загальноосвітня школа, хоча і перебудовується, намагаючись налаштуватись на потреби сучасної молоді, але усе іще сприяє адаптивній моделі самовизначення учня. При адаптивному самовизначенні у молодого людини в процесі пошуку власного місця у житті, домінує тенденція до

підпорядкування зовнішнім обставинам, прийняття готових штампів, стереотипів.

2. У нашій країні досі відсутня система консолідації зусиль усіх організацій, що займаються проблемами молоді, з метою підтримки загальноосвітніх шкіл у сприянні особистісному розвитку та професійному становленні молоді; такі організації повинні сприяти рефлексивній моделі соціалізації дитини чи підлітка, яка на відміну від адаптивної дозволяє дитині усвідомити, оцінити та спрогнозувати свої майбутні можливості.

Тому, доцільно коротко проаналізувати відповідну систему, що створена і реалізується у розвинених країнах, зокрема у США.

У Сполучених Штатах Америки, вже у старшій школі починається початкова професійна підготовка молоді в рамках профільного навчання. Молоді люди віком від 14 років мають право отримати не лише першу свою робітничу професію, а і пройти спецкурси, що допоможуть їм адаптуватися до соціуму, перевірити себе і свій професійний вибір, змоделювати можливі життєві ситуації та підготуватися до них. При чому освітні установи США, спільно із соціальними інституціями, об'єднують матеріально-технічні та наукові бази, даючи можливість учням найбільш ґрунтовно дослідити власну сферу професійних інтересів та розкрити свої таланти. Так, на початку ХХІ ст. в США існувало 16000 професійних відділень при загальноосвітніх школах та понад 1000 міжшкільних навчальних закладів і відділень спецкурсів, які надавали учням старшої школи допрофесійну, початкову професійну та необхідну соціально-психологічну підготовку. Серед таких організацій найбільшим попитом користувалися Об'єднані окружні центри кар'єри, що є аналогами міжшкільних навчально-виробничих комбінатів (далі МНВК) в Україні.

Корисно також звернутися до досвіду Росії, а саме до практики діяльності ресурсних центрів муніципальних освітніх установ (часто такі центри організовано на базі міжшкільних навчально-виробничих комбінатів). Ресурсні центри займаються проблемами до профільної підготовки молоді, організацією профільного навчання, широким впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, пропонують курси за вибором, спрямовані на підвищення соціальної відповідальності учнів, формування професійної позиції, розвиток основних компетенцій. Крім того, ресурсні центри сприяють взаємодії освітніх установ та організацій, що займаються питаннями молодіжної політики.

Нажаль, у нашій державі роль міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, які по суті є важливою проміжною ланкою між школою і вищою освітою, між юнацьким віком та дорослим самостійним життям, недооцінюють і часто не розуміють.

Зважаючи на означене вище, **метою даною статті** є висвітлення створеної і практично діючої моделі підготовки молодого людини до успішної інтеграції у суспільство, що реалізується на базі міжшкільних навчально-виробничих комбінатів України.

Основна частина. Дана модель може розглядатися як комплекс методичних рекомендацій по організації ефективної профорієнтаційної роботи та соціально-психологічного супроводу молоді.

Структурні компоненти моделі:

1. Допрофільна підготовка молоді.
2. Профільне навчання. Соціальне загартування. Профорієнтація.
3. Діяльність віртуального кабінету консультування та профорієнтації на веб-сайті навчального закладу. Супровід випускників.
4. Імітаційне навчання в умовах навчально-тренувальної фірми. Дієві професійні проби.
5. Ступенева освіта. Початок безперервної освіти протягом життя.

Далі запропонована модель розглядається детальніше.

Міжшкільні навчально-виробничі комбінати (МНВК) – заклади системи загальної середньої освіти, які за своїм призначенням повинні забезпечувати потреби старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів у допрофільній, профільній, початковій професійній підготовці та профорієнтації.

Діяльність МНВК починається з моніторингу готовності учнів шкіл мікрорайонів та шкільних освітніх округів району, що отримали базову середню освіту до профільного навчання, а на основі отриманих результатів учням 8–9-х класів пропонується модель допрофільного навчання, що виглядає наступним чином: впроваджується 70-ти годинний соціально-психологічний спецкурс “Людина і світ професій” рекомендований МОНМСУ, який має три етапи: інформаційний (профінформування, роз’яснення сутності профільного навчання), психологічний (діагностика), діяльнісний (первинні професійні проби). Кінцевою метою допрофільного навчання є практична допомога учневі в усвідомленому виборі профілю навчання у 10–11-х класах; розкриття його професійних схильностей та інтересів. Спецкурс “Людина та світ професій”

передбачає обов'язкові професійні проби за усіма напрямками профілізації, доступними на базі МНВК (відбуваються у формі курсів за вибором, факультативів, предметних гуртків, наукових товариств учнів, навчання у динамічних профільних групах, де учні мають можливість змінювати один напрямок діяльності на інший або поєднувати їх між собою, в пошуках того, що найбільше відповідає нахилам і природнім професійним здібностям особи, що здійснити у загальноосвітній, особливо, малокомплектній школі практично не можливо) [2; 3].

Наразі даний спецкурс проігнорований багатьма навчальними закладами України, як показує моніторинг, в основному через відсутність матеріально-технічної бази для професійних проб, непідготовленість викладачів до роботи у профільних класах та непоінформованість учнів про можливості і позитивні наслідки спецкурсу.

У деяких МНВК такі проблеми вирішені через утворення шкільного освітнього округу (об'єднання наукових та матеріально-технічних баз кількох закладів), ініціатором створення якого є сам МНВК, батьківські комітети, районний відділ освіти.

Профільне навчання за участю МНВК, орієнтоване, перш за все, на побажання учнів, підкріплені результатами їхньої допрофільної підготовки. Воно будується на основі комплексу спільних дій навчальних закладів – шкіл освітнього округу та МНВК. Спецкурси та курси за вибором, що пропонують МНВК сприяють свідомому професійному самовизначенню учнів і логічно завершуються отриманням разом із атестатом про загальну середню освіту найпростішої робітничої професії у відповідності до обраного профілю навчання і потреб ринку праці.

За стереотипами сприйняття може здатися, що МНВК роблять акцент на технологічний профіль, але на сьогоднішній день створено відповідну навчально-матеріальну базу, навчально-методичне і кадрове забезпечення (серед працівників МНВК відмінники освіти України, Заслужені працівники освіти України, активні учасники та переможці всеукраїнських оглядів-конкурсів “Успішна професія”, “Робітнича професія”, “Сучасна освіта в Україні”), є ліцензії Державної акредитаційної комісії при МОНМСУ на право надання професійної освіти, майже, за всіма існуючими напрямками профілізації.

Наприклад, школи, учні яких обрали технологічний напрямок

профілізації, опановують у МНВК актуальні на сьогоднішньому ринку праці професії: “Оператор комп’ютерного набору”, “Секретар керівника”, “Обліковець”, “Касир”, “Продавець”, “Швачка”, “Водій транспортних засобів категорій А, В, С”, “Тракторист-машиніст сільгоспвиробництва”, “Робітник з євроремонту”, “Кухар”, “Перукар”, “Агент з організації туризму”, “Соціальний робітник”, “Молодша медична сестра” та ін.

Учням шкіл інших напрямків профілізації, МНВК пропонують профільні спецкурси, що за бажанням учнів, можуть закінчитися отриманням професії, адже програмний матеріал даних спецкурсів входить до навчальних модулів ліцензованих професій, вказаних вище. Наприклад, навчальним закладам, які обрали природничо-математичний напрямок профілізації, МНВК можуть пропонувати фізико-математичний профіль та відповідні йому спецкурси: “Основи візуального програмування”, “Комп’ютерна графіка”, “Технології конструкційних матеріалів”, “Теоретичні та практичні основи теорії автоматичного керування”; і біотехнологічний профіль та спецкурс “Сучасні агротехнології”. Для шкіл із суспільно-гуманітарним спрямуванням передбачено профіль української філології зі спецкурсами “Ділова українська мова”, “Сучасні офісні інформаційні технології”; профіль іноземної філології та спецкурс “Ділова англійська мова”; економічний профіль і спецкурси “створення бізнес-планів”, “Облікові системи проектування на основі програм “1С”. Художньо-естетичний напрям профілізації представлений у МНВК профілем дизайну й спецкурсами “Моделювання сучасного одягу”, “Основи Веб-дизайну”, “Комп’ютерні презентації”. Спектр курсів за вибором та спецкурсів постійно розширюється.

Учасники навчально-виховного процесу більшості МНВК, окрім профільних курсів, охоче вивчають профорієнтаційно-соціальний спецкурс “Побудова кар’єри”, котрий допомагає проаналізувати власний професійний потенціал, обґрунтовано обрати майбутню професійну галузь, підготуватися до вступу у конкретний навчальний заклад, дослідити регіональний та всеукраїнський ринок праці і спрогнозувати свою позицію на ньому, виробити індивідуальну професійну, соціальну, духовну, культурну траєкторію, успішно інтегруватися у суспільство. У ході профконсультування школярам пропонується пройти курс соціального загартування в умовах жорсткої конкуренції. До послуг учнів електронні довідники вузів, ресурси мережі Інтернет, присвячені ринку праці, плануванню майбутнього, розвитку

особистості; спеціалістами МНВК створена електронна діагностична система “Професійні здібності учня”, яка допомагає психологам-профконсультантам навчального закладу у груповій та індивідуальній тренінговій і корекційній роботі [1].

Для учнів постійно організовуються професіографічні уроки-екскурсії до центрів зайнятості та інших установ, що займаються проблемами молоді, під час проведення там ярмарків професій, масових переглядів відеоматеріалів про актуальні робітничі професії сьогодення тощо.

Крім того, між МНВК та деякими вищими навчальними закладами і професійно-технічними навчальними закладами України налагоджено співпрацю у сфері ступеневої освіти та довузівської підготовки. Завдяки цьому, охочі учні мають змогу отримувати професійні консультації, вирішувати дистанційні тестові завдання за можливою майбутньою спеціальністю, знайомитись із навчальними програмами факультетів вузів, дистанційно адаптуватись до умов навчання в обраному вищому навчальному закладі, організувати круглі столи зі студентами та викладачами, отримувати рекомендаційні листи для вступу.

На деяких офіційних веб-сайтах МНВК України, успішно функціонують Віртуальні кабінети консультування та профорієнтації, що є корисними як для осіб, котрі прагнуть отримати методичну допомогу по організації профорієнтаційної роботи у навчальному закладі (адже у відповідних розділах віртуального кабінету наявне повне науково-методичне та навчальне забезпечення), так і для учнівської молоді, яка бажає поглибити власні знання у сфері вибору професії, пройти додаткову психологічну діагностику, прочитати розгорнуті професіограми актуальних професій, дослідити інформацію, що не увійшла до програмного матеріалу профорієнтаційних спецкурсів, отримати пораду чи анонімну консультацію з особистісних проблемних питань. Віртуальний кабінет консультування та профорієнтації є засобом психосоціального супроводження випускників та зворотного зв'язку з випускниками, допомагає при проведенні моніторингу зайнятості учнів.

Нажаль, практика створення Віртуальних кабінетів профорієнтації не є поширеною у нашій країні, що значно ускладнює процес якісного індивідуального профконсультування.

У більшості МНВК України створені і діють навчально-тренувальні фірми, де імітуються умови справжнього підприємства з усіма його

виробничими процесами. Таке навчання є результативним насамперед завдяки мінімізації теоретичної інформації, усуненню розриву між навчанням та ринком праці, організації ефективних професійних проб, бізнес-підготовки, удосконаленню і закріпленню умінь та навичок, що підвищують конкурентоздатність майбутнього професіонала на сучасному ринку. Цінність імітаційного навчання в умовах фірми полягає, передусім, у різнобічності розвиваючої діяльності, що тісно пов'язано із формуванням професійного універсалізму, адже кожен учень має можливість працювати й тренуватися за ротатійною системою, набуваючи досвіду в усіх відділах фірми і випробовуючи власні сили на різнорівневих посадах фірми, від обслуговуючого персоналу до вищого керівництва, з урахуванням навчальної імітації усіх виробничих процесів. Як наслідок, учні успішно готуються до інтеграції у реальний трудовий колектив, вивчають корпоративну культуру, розвивають навички конструктивної корпоративної взаємодії, набувають ключові професійні уміння, як наприклад, написання бізнес-плану, проведення маркетингового дослідження чи організація рекламної кампанії. Завдяки широкому застосуванню методу проектів під час імітаційного навчання в умовах навчально-тренувальної фірми, покращуються вміння учнів систематизувати інформацію, проводити дослідницьку діяльність, критично мислити, обґрунтовано висловлювати власну точку зору, що є дієвою підготовкою до навчання у вищих навчальних закладах, а внаслідок впровадження технології портфоліо – удосконалюються навички самопрезентації, зростає самоповага, стимулюється самоактуалізація та саморефлексія учнів, що є необхідними складовими професійного універсалізму і відмінними особливостями шукача роботи на сучасному ринку праці.

Навчально-тренувальні фірми у МНВК активно співпрацюють з навчально-тренувальним банком у Черкаському інституті банківської справи, об'єднанням “Централь”, що координує роботу навчальних фірм України, та з іншими аналогічними фірмами у навчальних закладах по всій державі, влаштовуючи з'їзди, конференції, ярмарки.

МНВК дають можливість своїм випускникам продовжити ступеневе навчання за обраним профілем. Цьому сприяють договори, що укладаються між МНВК та професійно-технічними і вищими навчальними закладами України різних рівнів акредитації.

Висновок. Профільне навчання є дуже перспективним видом навчання і необхідною складовою безперервної освіти, інтеграції дитини у соціум та розвитку її особистості на усіх етапах життєвого шляху. А міжшкільні навчально-виробничі комбінати, як про те свідчать результати соціологічного опитування серед учнівського контингенту та результати моніторингу зайнятості випускників, відіграють вирішальну роль у його організації, сприяючи формуванню рефлексивної моделі професійного самовизначення, яка на відміну від адаптивної дозволяє учневі усвідомити, оцінити, випробувати, реалізувати та спрогнозувати свої можливості та обрати успішну траєкторію розвитку по закінченні школи.

Список використаних літературних джерел

1. Електронна діагностична система “Професійні здібності учня”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stepanivka.narod.ru>

2. Програма “Людина і світ професій” для загальноосвітніх навчальних закладів (8-9 класи) // Бех І.Д. (науковий консультант), Мельник О. В., Гуцан Л. А., Дятленко С. М., Морін О. Л., Ткачук І. І., Скалько О. В., Шабдінов М. Л. // Трудова підготовка в закладах освіти, 2008. – № 1. – С. 43 – 56.

3. Програма “Побудова кар’єри” [для 11 (12) класів загальноосвітніх навчальних закладів] (35 годин) / О. В. Мельник, І. І. Ткачук // Трудова підготовка в закладах освіти. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – № 3. – С. 30 – 39.

Яровий І.М.

м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ БЕЗРОБІТНИХ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах глобалізації та посилення конкуренції у світовому економічному просторі загострюється проблема формування, відтворення та використання трудового потенціалу. За результатами досліджень Світового банку, проведених в 192 країнах, на трудовий потенціал припадає 64 відсотки загального багатства країн. Досягнення природного рівня безробіття – складна і актуальна проблема для будь-якої країни з ринковою економікою. Її розв’язання потребує застосування окрім іншого і активної політики